

**«АДАЛДЫҚ ӘЛІППЕСІ»
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДА ҚҰНДЫ
ҚАСИЕТТЕР МЕН АДАЛДЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА
БАҒЫТТАЛҒАН ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР
ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК
ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР НАПРАВЛЕННЫХ
НА ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТНЫХ КАЧЕСТВ И
ДОБРОПОРЯДОЧНОСТИ У ДЕТЕЙ
ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА
«АЗБУКА ЧЕСТНОСТИ»**

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
«БАЛАЛАРДЫ ЕРТЕ ДАМУЫ ИНСТИТУТЫ» РММ**

**«АДАЛДЫҚ ӘЛІПЕСІ»
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДА ҚҰНДЫ ҚАСИЕТТЕР
МЕН АДАЛДЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА БАҒЫТТАЛҒАН
ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР НАПРАВЛЕННЫХ
НА ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТНЫХ КАЧЕСТВ И
ДОБРОПОРЯДОЧНОСТИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА
«АЗБУКА ЧЕСТНОСТИ»**

Астана - 2025

*Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Балаларды ерте дамыту институты базасында әзірленген*

«Адалдық әліппесі» мектеп жасына дейінгі балаларда құнды қасиеттер мен адалдықты қалыптастыруға бағытталған дидактикалық ойындар жинағы – Астана , 2025- 42 бет.

Жинақта мектеп жасына дейінгі балаларда құнды қасиеттер мен адалдықты қалыптастыруға бағытталған дидактикалық ойындар ұсынылған.

Жинақ мектепке дейінгі ұйымдар мен мектепалды даярлық сыныптарының педагогтеріне арналған.

Жинақ ҚР ОАМ «Балаларды ерте дамыту институтының Ғылыми-әдістемелік кеңесінде қаралып, ұсынылған (2021 жылғы 31 мамырдағы № 5 хаттама)

«Балаларды ерте дамыту институты» РММ, 2025ж.

ТҮСІНДІРМЕ ЖАЗБА

Бүгінгі күні қоғамда жеке тұлғаны адамгершілікке тәрбиелеу, яғни балаларды жақындарына мейірімділік пен әдептілік, жанашырлық пен қамқорлық танытуға, жалпыадамзаттық құндылықтарға баулу мәселесі өзекті болып табылады. Мектепке дейінгі жаста бұл мәселені шешу өте маңызды, өйткені бұл кезеңде қалыптасатын тұлғаның адамгершілік қасиеттері, түсініктері балалардың барлық әрекеттеріне ықпал етеді және мектеп жасында адамгершілік тәрбиені табысты жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Адамгершілік тәрбие мәселесі өзекті болғандықтан, бұл мәселемен ертеден бері философтар, педагогтер айналысып келеді. Ежелгі философтар өз еңбектерінде адамгершілік қасиеттерді тәрбиелеу идеяларын, классик-педагогтер тәрбиеленушілерге педагогикалық ықпал ету тәсілдерін ұсынды. Олардың көзқарастары мен ұстанымдары адамгершілік тәрбие теориясы мен практикасын зерттеушілердің еңбектерінде көрініс тапты.

Көрнекті кеңес педагогтері В. А. Сухомлинский, А.С. Макаренко мектепке дейінгі жастың адамгершілік мінез-құлық қасиеттерін қалыптастыруда ерекше маңызды екенін атап өтті. Алты жасқа қарай баланың бойында мінез-құлықтың тұрақты дағдылары, меңгерген моральдық нормалар мен ережелерге сәйкес қоршаған ортаға көзқарасы қалыптасады.

Адамгершілік тәрбиесінің міндеттері заманға, экономикалық және саяси жағдайларға байланысты өзгеріп отырады. Қазіргі қоғам мемлекетке, мемлекеттік рәміздерге құрмет көрсету, азаматтық парыз, әлеуметтік белсенділік, күнделікті өмірде болып жатқан оқиғаларға немқұрайлы қарамау сияқты адамгершілік қасиеттерді талап етеді. Бірақ, негізгі адамгершілік қасиеттер өзгермейді: әдептілік, жауапкершілік, мейірімділік, адалдық, әділдік, үлкендерді сыйлау және басқалар.

Бұл міндеттің өзектілігі Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (*ҚР БҒМ 2020 жылғы 5 мамырдағы № 182 бұйрығы*) мен Үлгілік оқу бағдарламасының (*ҚР БҒМ 2020 жылғы 24 қыркүйектегі № 412 бұйрығы*) (бұдан әрі – Үлгілік бағдарлама) білім беру салаларының мазмұнында көрініс тапқан.

Үлгілік бағдарлама бірқатар міндеттерді шешуге, оның ішінде мектеп жасына дейінгі балалардың жас және жеке мүмкіндіктеріне сәйкес рухани-адамгершілік құндылықтарды қалыптастыруға, «Рухани жаңғыру» бағдарламасын іске асыру аясында ұлттық салт-дәстүрлерге және жалпы адамзаттық құндылықтарға негізделген патриотизм мен толеранттылыққа, адалдық, әділдік және сенімділік сияқты маңызды дағдыларға тәрбиелеуге бағытталған.

Адамгершілік тәрбие мәселесі бүгінгі күні өзекті болғандықтан, мектеп жасына дейінгі балаларда адамгершілік қасиеттер мен адалдықты қалыптастыруға бағытталған материалдар жинағы әзірленді.

Бұл жинақтың мақсаты: мектепке дейінгі ұйымдардың, оның ішінде орта білім беру ұйымдарының мектепалды даярлық сыныптарының педагогтеріне әдістемелік көмек көрсету.

Міндеттері:

- мектеп жасына дейінгі балаларда адамгершілік қасиеттер мен адалдықты қалыптастыруға бағытталған дидактикалық материалдарды таңдау;
- балаларға адамгершілік қасиеттерді меңгеруге көмектесу: мейірімділік, елгезектік, өзара көмек, ұжымдағы достық қарым-қатынастар;
- ата-аналары мен жақын адамдарын сыйлауға, шыдамдылық, мейірімділік танытуға, бір-біріне көмектесуге және көмекті ризашылықпен қабылдауға, ересектерді тыңдауға тәрбиелеу.

Жинақта ұсынылған дидактикалық материал мынадай бөлімдерден тұрады:

- ұжымда достық қарым-қатынасты қалыптастыруға бағытталған дидактикалық материал;
- мейірімділікті қалыптастыруға бағытталған дидактикалық материал;
- елгезектік пен өзара көмек көрсетуді қалыптастыруға бағытталған дидактикалық материал, сонымен қатар дидактикалық материалдарды қолдану бойынша ұсынымдар берілген.

Әр бөлім белгілі бір адамгершілік қасиетке сәйкес келеді. Жинақ мектепке дейінгі ұйымдардың және мектепалды даярлық сыныптарының педагогтеріне практикалық көмек көрсетеді.

ДИДАКТИКАЛЫҚ МАТЕРИАЛДАРДЫ ҚОЛДАНУ БОЙЫНША ҰСЫНЫМДАР

Жинақта ұсынылған дидактикалық ойындар мен педагогикалық жағдаяттарды ойнауды күннің бірінші және екінші жартысында да өткізуге болады. Ұзақтығы балалардың жасына және өткізу жағдайларына байланысты болуы мүмкін.

Топпен де, жеке де жұмыс жүргізуге болады.

Іс жүзінде кез-келген дидактикалық материалды нақты бір адамгершілік қасиетті дамыту үшін ғана емес, сонымен қатар қасиеттер жиынтығын дамыту үшін де қолдануға болады.

Жинақта ұсынылған дидактикалық ойындарды өткізу үш кезеңнен тұрады:

- дидактикалық ойындарды дайындау;
- өткізу;
- талдау.

Дидактикалық ойынды дайындауға мыналар жатады: тәрбие мен оқытудың міндеттеріне сәйкес ойынды таңдау; таңдалған ойынның балаларды тәрбиелеу мен оқытудың бағдарламалық талаптарына сәйкестігін анықтау; дидактикалық ойынды өткізуге ыңғайлы уақытты анықтау; таңдалған ойын үшін қажетті дидактикалық материалды дайындау; тәрбиешінің ойынға дайындығы; балаларды ойынға дайындау: ойын міндетін шешуге қажетті қоршаған ортаның заттары мен құбылыстары туралы балалардың білімдерін кеңейту.

Дидактикалық ойынды өткізу мыналарды қамтиды: балаларды ойын мазмұнымен, ойын барысында қолданылатын дидактикалық материалмен таныстыру, ойын барысы мен ойын ережелерін түсіндіру.

Өткізілген ойынды талдау оны дайындау және өткізу әдістерін анықтауға бағытталуы тиіс: мақсатқа жетуде қандай тәсілдер тиімді болды, бұл дайындықты, ойынды өткізу процесін жетілдіруге көмектеседі. Талдау ойынның сипатындағы жеке ерекшеліктерді анықтауға мүмкіндік береді.

Тәрбиеші педагогикалық жағдаяттарды уақыты бойынша жоспарлайды, нақты мақсаттар қояды, қажетті жағдайлар жасайды, қажетті материалдарды дайындайды, белгілі бір әдістемелік тәсілдерді қолданады. Педагогикалық жағдаяттардың негізгі айырмашылығы-бала үшін мұндай жағдаят ерікті қарым-қатынас немесе әрекеттің шынайы жағдайы ретінде көрінуі тиіс.

Тәрбиеші балалар өміріндегі көріністер бейнеленген суреттерді балаларға ұсына алады: бірлескен ойындар, ұйымдастырылған оқу қызметіне, ойын-сауықтарға дайындық. Әр көріністе суреттегі кейіпкерлерге дұрыс шешім табуға көмектесу үшін талқылануы тиіс даулы жағдайлар болады.

Ересектің мақсаты-тәрбиеленушілерге суреттерде көрсетілген жағдаяттардың этикалық мағынасын түсінуге, кейіпкерлердің әрекеттерінің адамгершілік қасиеттерін бағалауға көмектесу, суреттегі зәбір көрген кейіпкердің эмоционалды жағдайына енуді және балалардың пікірінше, басты кейіпкердің жағдайына жағымды әсер ете алатын әрекетті, яғни жанашырлық, достық қарым-қатынас, елгезектік танытуға шақыру арқылы балаларға осы әрекетті жасауды ұсыну. Бұл жағдайда ересектер талқыланатын мәселеге өзінің эмоционалды күйін көрсетуі өте маңызды. Мұнда ересектің әрекеттерінің маңызы зор: эмоционалды сөйлеу, мәнерлі ым-ишара.

Сюжеттік суретті қолдана отырып, педагогикалық жағдаяттарды шешуге дайындалу керек: балаларға суреттің мағынасын түсінуді тереңдету мақсатында ұсынылатын сұрақтарды ойластыру, бұл сұрақтардың ретін белгілеу.

Алдымен балаларға суреттің жалпы мазмұнын түсінуге мүмкіндік беру керек. Балаларға мұндай сұрақтар қою орынды болады: «суретші не туралы әңгімелеп бергісі келді?», «Сіз бұл суретті қалай атар едіңіз?», содан кейін балалардың назарын басты кейіпкерге аудару қажет: оған не болды? Мұндай жағдайға түсуіне не себеп болды? оның эмоционалдық көңіл-күйі (ренжулі, ашулы, қорқып тұр, қобалжып тұр) қандай? Егер балалар белсенділік танытпаса немесе кейіпкердің эмоционалды күйзелісінің себептерін көрмесе, оларға мынадай сұрақ қоюға болады: «сіз осы баланың (қыздың) орнында өзіңізді қалай сезінер едіңіз?» Соңында мынадай сұрақтар қоюға болады: «сіз бұл балаларға не істеуге кеңес берер едіңіз?» немесе: «егер сіз осы баланың (қыздың) құрдастарының орнында болсаңыз, не істер едіңіз?».

Түрлі әрекет кезінде балаларды бақылай отырып, оларда құнды қасиеттердің даму деңгейі мен қалыптасқан адамгершілік түсініктерді байқауға, кейбір жағымсыз қылықтарды атап өтуге болады. Бұл келешекке міндеттер қоюға, ойын барысында (педагогикалық жағдаяттарды шешу) немқұрайлық, өзімшілдік, жағымсыз мінез-құлық танытқан балаларға ерекше назар аударуға мүмкіндік береді.

ҰЖЫМДА ДОСТЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР

«Достық көмек»

Ойынның мақсаты: балаларды зейін қоюға, мейірімділікке, досына көмектесуге тәрбиелеу.

Тәрбиеші ойынның шартын түсіндіреді.

Балалар шеңберге тұрып, қолдарын артына қояды, тәрбиеші балалардың бірінің қолына «қауырсынды» тигізеді (бұл кез-келген құстың қауырсыны болуы мүмкін). Қолына қауырсын тиген бала өзінің арманы туралы айтады. Тәрбиеші қалған қатысушылардан осы арманды қалай іске асыруға болатынын ойластыруды және айтып беруді сұрайды.

«Сиқырлы таяқша»

Ойынның мақсаты: балаларды зейін қоюға, мейірімділікке, досына көмектесуге тәрбиелеу.

Балалар шеңберге тұрып, өздеріне көмек қажет болған жағдайды кезек-кезек айтып береді, мысалы: тісім ауырды, біреу ренжітті, көңіл-күйім болмады және т.б. Қатысушылар жағдайларын айтып болғаннан кейін, педагог «сиқырлы таяқшаны» қолына алып, былай дейді:

«Сиқырлы таяқша, досыңа көмектес!».

Досына қалай көмектесуге болатынын білетін бала қолын көтереді, ал педагог оған таяқшаны береді. Таяқшаны алған қатысушы оны екінші қатысушының қолына тигізеді және оған қалай көмектесуге болатынын айтады.

Қиындық туындаған жағдайда педагог баланың қолына таяқшаны тигізіп, оған қалай көмектесу керектігін өзі айтады.

«Досыңның жақсы қасиеттерін атап бер»

Ойынның мақсаты: адамның жақсы жақтарын көре білуге тәрбиелеу.

Педагог өз қалауы бойынша бір баланы таңдап алып, оны шеңбердің ішіне отырғызады және басқа балалар өзіне осы баланың қандай қасиеттері ұнайтынын айтады. Педагог балаларға жауаптарының қайталанбауын ескертеді және өзі үлгі ретінде осы баланың жағымды қасиеттерінің бірін әңгімелеп береді. Ойын осылай жалғасады.

«Досыңды тауып ал»

Ойынның мақсаты: достық қарым-қатынасқа тәрбиелеу, зейін, есте сақтау қабілеттерін дамыту.

Балаларды екі топқа бөледі, бір топтағы балалардың көздерін орамалмен байлайды да, оларға бөлменің ішінде жүруді ұсынады және көздері байланбаған құрдастарын тануы қажет екендігі айтылады. Балалар досының қолын, шашын, киімін ұстап тануына болады. Балалар достарын тапқаннан кейін ойыншылар рөлдермен алмасады.

«Құпия заттар»

Ойынның мақсаты: қарым-қатынас дағдыларын дамыту, құрдастарымен ортақ тіл табыса білуге үйрету.

Жүргізуші барлық қатысушыларға әдемі қобдишадан (түйме, моншақ, сағат) «құпия заттарды» таратады, оны алақандарының арасына салып, ешкімге көрсетпеуін сұрайды. Құпия затты таратып болғаннан кейін ойынға қатысушылар бөлмені аралап жүреді, олар қызығушылық танытып, бір-бірін құпия затын көрсетуге көндірудің жолын табуға тырысады. Тәрбиеші балалардың әрекетін бақылайды, ұялшақ балалардың басқалармен ортақ тіл табысуына көмектеседі.

«Мақтау сөздер айту»

Ойынның мақсаты: достық қарым-қатынасқа, әр адамның жақсы қасиетін көре білуге тәрбиелеу.

Қатысушылар шеңбер құрып отырады, ал бір бала шеңбердің ортасына отырады. Балалар оның мінез-құлқындағы жағымды қасиеттерін, қабілетін, сыртқы келбетінің тартымдылығын айтып, мақтайды.

«Сиқырлы дүрбі»

Ойынның мақсаты: топтың әр мүшесінің жақсы жақтарын көре білу қабілетін қалыптастыру.

Тәрбиеші балаларға «сиқырлы дүрбіні» көрсетеді және балаларға дүрбімен біреуге қараған кезде тек оның жақсы жақтары ғана көрінетінін түсіндіреді. Алдымен тәрбиеші дүрбімен қарап, топтағы бір баланың жағымды қасиеттерін атай отырып, үлгі көрсетеді. Содан кейін балалар дүрбімен құрдасына қарайды да, оның жақсы жақтарын көріп тұрғанын және ол қандай қасиеттер (мейірімді, әдепті, қамқор және т.б.) екенін айтады.

«Дос болайық бәріміз»

Ойынның мақсаты: ұжымда бірлікті қалыптастыру.

Балалар бір-бірінің артына тұрады да, алдында тұрған баланың иығынан ұстайды. Осы қалыпта олар әртүрлі кедергілерді еңсереді:

- орындыққа көтерілу және түсу;
- үстелдің астынан өту;
- «көлді» айналып өту»;
- «ну орман» арқылы өту»;
- «жабайы жануарлардан» жасырыну.

Ойын барысында балалар өз серіктесінен қалып қоймауы керек.

«Паровоз»

Ойынның мақсаты: ұжымда үйлесімділікті, бірлікті қалыптастыру.

Тәрбиеші балаларға өз тобының балалары тату, мейірімді, адал болуын тілейтінін айта отырып, паровоз ойынын ойнауды ұсынады, онда «вагондар» бір-бірін шынтағынан ұстайтынын көрсетеді. Паровоз әртүрлі қарқынмен, ырғақпен,

кедергілер арқылы жүреді. Балалардың ырғақты ән айтуларына болады. Ойынның шарты қолдарынан жібермей, біртұтас команда ретінде әрекет ету.

«Түрлі - түсті гүлдер»

Ойынның мақсаты: дұрыс таңдау жасай білуді, құрдастарымен ынтымақтастықта жұмыс жасау қабілеттерін дамыту.

Құрал-жабдықтар: күлтелері алынатын жасанды гүл, қызыл және сары текшелер.

Тәрбиеші ойынның әртүрлі нұсқаларын қолданады.

Ойынның бірінші нұсқасы:

Балалардың әрқайсысы гүлдің күлтесін жұлып алып, іштерінен тілек тілейді.

Егер баланың тілегі өзінің жеке басына байланысты болса, балаға сары текше беріледі, егер тілегі әлеуметтік маңызға ие болса – онда қызыл текше беріледі. Ойынның соңында барлық текшелерді жинап алып, топтағы адамгершілік тәрбиесінің даму деңгейін анықтауға болады (бірақ оны балалармен талқылауға болмайды) және балаларға қандай тілектің ұнағанын, оның не себепті ұнағанын талқылауға болады.

Ойынның екінші нұсқасы:

Гүлдің бір күлтесін екі баланың алуына болады, олар ойланып және бірге келісе отырып, екеуіне ортақ тілек тілейді.

Ойынды жүргізе отырып, педагог балалардың жолдастарына, қарт адамдарға, әлсіздерге қамқорлық жасағысы келетін тілектерін қолдайды. Педагог егер балалар шынымен қаласа, олардың барлық тілектері орындалатынын айтады.

«Адал достар»

Ойынның мақсаты: ұжымда достық қарым-қатынасты қалыптастыру.

Педагог балалардан бөлменің екі бөлікке бөлінгенін (бір бөлігі- «құрлық», бір бөлігі-«теңіз») айтады және ойынның шартын түсіндіреді.

Балалар шеңберге тұрып, музыканың басталуымен хороводпен жүре бастайды. Музыканы тоқтатқан кезде балалар да тоқтайды. «Құрлықта» қалған қатысушылар «теңізде» қалғандарды мүмкіндігінше тезірек құтқаруы керек. Ол үшін «құтқарушылар» секіргішке үрлемелі дөңгелекті өткізіп, оны батып бара жатқан қатысушыларға лақтырып, оларды «құрлыққа» шығарып алуы тиіс. Ойын осылай жалғасады.

«Адал досқа арналған ашық хат»

Ойынның мақсаты: достық қарым-қатынасты қалыптастыру.

Педагог балаларға достық туралы мақал айтып береді, содан кейін өзінің адал досы деп санайтын адамды атауды және оның себебін түсіндіруді сұрайды.

Әңгіме соңында балаларға адал досы үшін ашық хат дайындау ұсынылады.

СЮЖЕТТІК СУРЕТТЕР ҚОЛДАНА ОТЫРЫП, ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖАҒДАЯТТАРДЫ ТҮСІНДІРУ

«Кемемен қыдыруға барамыз»

Мақсаты: балаларды ойындағы рөлдерді бөлісу кезінде жанжалдан аулақ болуға баулу.

Балалар «кеме» құрастырып, қыдыруға дайындалуда. Ең белсенді бала (көшбасшы) – «капитан», біреуі – «матрос» болып тағайындалды. «Жолаушылар» кемеге отырып жатыр. Ал, кім кемеңіздің жүргізушісі болады? Бұл рөлге екі бала таласып, олардың араларында жанжал туындады. Бұл даулы

мәселе қалай шешіледі: біреуі штурвалды алып қояды немесе жүргізуші болудан бас тартып, оны досына береді.

Балаларға арналған үлгі сұрақтар:

- Суреттен не көріп тұрсыңдар?
- Балалар кімдерді бейнелеп жатыр?
- Балалардың арасында неге жанжал туындады?
- Балалар жанжалды тоқтату үшін не істеу керек?

Сюжетті дамыту: «Капитан» санамақтың көмегімен кемеңізді кім жүргізетінін анықтайды; б) «Матрос» дауласып жатқандардың біріне жаңа рөл – «кеме аспазы» болуды ұсынады.

«Жаңа жыл қарсаңында»

Мақсаты: балалардың назарын құрдасының эмоционалды көңіл-күйіне аудару, құрдасын жұбатуға баулу.

Балабақша жаңа жыл мерекесіне дайындалуда. Балалар шыршаны безендіріп, оған қолдан жасалған ойыншықтарды іліп жатыр. Шетте бір бала, оларға мұңайып қарап тұр.

Тәрбиешінің сұрақтары: «Балалар көңілді деп ойлайсыңдар ма?»; «Неліктен балалар көңілді?»; «Барлық балалар көңілді ме?»; «Мына бала неге мұңайып тұр?»; «Оған қалай көмектесуге болады?».

Сюжетті дамыту: а) шыршаны безендіріп жатқан бала мұңайып тұрған балаға бір қолшам береді; б) қыз бала мұңайып тұрған балаға қолшамды қалай жасау керектігін түсіндіреді.

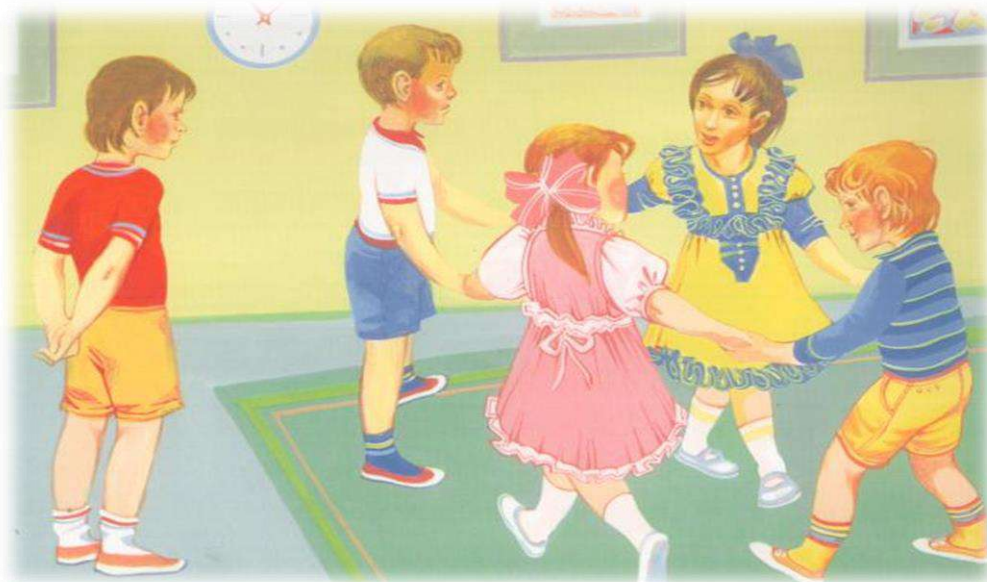
«Көңілді хоровод»

Мақсаты: досының эмоционалды жағдайын байқауға үйрету, досына көмектесуге деген тілегін қолдау. Балаларға құрдастарының бірі ренжіген жағдайда оны назардан тыс қалдыруға болмайтынын, ортақ әрекетке тарту керектігін түсіндіру.

Балалар топ бөлмесінде хоровод ойнап жатыр, тек бір бала оларға қосылмай, шетте тосырқап, қарап тұр.

Педагог балаларға сұрақ қояды: неліктен бала ойынға қосылмай, ренжіп тұр?

Балалар жауап бере отырып, өз пікірлерін айта алады: ол бала бәріне кедергі келтірген шығар, сондықтан оны жазалап, ойыннан шығарды. Иә, бұл бала жағымсыз мінез-құлық танытқаны үшін өзі кінәлі шығар дей отырып, балалардың мұндай пікірлеріне педагог назар аудару қажет, мүмкін балалар оны ойынға шақырмаған соң ренжіп тұрған шығар.

Сюжетті дамыту: а) балалар ойындарын тоқтатып, баланы ойынға шақырады; б) бала ойынға қосылды, оның көңіл-күйі көтерілді.

МЕЙІРІМДІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР

«Мейірімділік туралы ойлайық»

Ойынның мақсаты: ұжымда тілектестік қарым-қатынасқа тәрбиелеу.

Балалар шеңберге тұрады. Жүргізуші («мейірімділік») таңдалады. Педагог оған бөлмеден шығып, балалардың кез-келгеніне қандай қайырымдылық жасай алатындығы туралы ойлануды ұсынады.

Педагогтің белгісі бойынша балалар «мейірімділікті» шақырады. Ол бөлмеге кіріп, балалардың біреуінің қолынан ұстап, оны шеңбердің ортасына апарады да, ол үшін қандай жақсылық жасай алатынын айтады. Содан кейін жүргізуші ауысады, ойын осылай жалғасады.

«Мейірімді адамдар»

Ойынның мақсаты: «мейірімді адамдар» туралы түсінік қалыптастыру, зейін, есте сақтау процестерін дамыту.

Балалар шеңберге тұрады. Педагог кезекпен әрқайсысына доп лақтырады. Допты ұстаған бала кез-келген мейірімді адамды атайды және оның неге мейірімді екенін түсіндіреді (жауаптың үлгісі: менің әпкем мейірімді, өйткені ол менімен күнде ойнайды, маған көмектеседі). Барлық балалар айтып болғаннан кейін, педагог олардың әрқайсысы атап берген барлық мейірімді адамдарды толық айтып беруді сұрайды.

«Мейірімділік ағашы»

Ойынның мақсаты: «игі істер» туралы түсінік қалыптастыру, зейін, есте сақтау қабілеттерін дамыту.

Педагог балалардың назарын ватман парағына салынған «мейірімділік ағашына» аударады және олардан игі істер туралы айтып беруді сұрайды.

Қатысушылар айтқан сөздеріне қарай ағашқа жемістің суретін салады. Ойын балалар өздерінің игі істерін айтып болғанға дейін жалғасады. Ойынның соңында ағаштың суретін қабырғаға іліп қоюға болады және оған арасында жаңа жемістер қосуға болады.

«Құрметтеуді үйренеміз»

Ойынның мақсаты: құрдастарына құрметпен қарауға тәрбиелеу.

Педагог балалардан қандай адамгершілік қасиеттер құрметке лайық болып көрінетінін ойлануды және айтуды сұрайды. Содан кейін балалар шеңберге тұрып, бір-біріне допты беріп, доп берген баланы не үшін құрметтейтінін айтады.

Ойын барлық қатысушылар айтып болғанша жалғасады.

«Адалдық шеңбері»

Ойынның мақсаты: балаларды адалдыққа тәрбиелеу, зейінді дамыту.

Педагог балаларды екі командаға бөледі.

Бір команданың қатысушылары қолдарынан ұстап, «адалдық шеңберін» құра отырып, қолдарын жоғары көтереді. Екінші команданың мүшелері бірінің артынан бірі сапқа тұрып, көңілді музыкамен «адалдық шеңберінің» ішіне кіріп, шығады.

Музыка тоқтағанда «адалдық шеңберін» құрып тұрған балалар қолдарын төмен түсіреді. Шеңбердің ішінде қалып қойған қатысушылар өздерінің адал әрекеттері туралы кезекпен айтып береді. Содан кейін командалар орындарымен алмасады, ойын қайта басталады.

«Сыпайы өтініш»

Ойынның мақсаты: балаларды мейірімділікке, зейінділікке тәрбиелеу.

Балалар шеңберге тұрады. Педагог түрлі бұйрықтар береді, мысалы, қолды жоғары көтер, қолыңды шапалақта, көзінді жұм және т.б., бірақ «мархабат» сөзі айтылған өтініштерді ғана орындау керек.

«Сыпайы кездесу»

Ойынның мақсаты: сыпайы қарым-қатынас жасауға үйрету.

Педагог балаларды жұптарға бөледі. Әр жұп екі бірдей ойыншық алады (екі робот, екі қуыршақ). Балаларға екі қойылым ойнау ұсынылады – біріншісі әдепсіз ойыншықтардың, екіншісі әдепті ойыншықтардың кездесуін бейнелеу. Тапсырманың соңында әдептіліктің мағынасын талқылайды.

«Әдепті сөздер шеңбері»

Ойынның мақсаты: сыпайы қарым-қатынас жасауға үйрету, зейінділікке, мейірімділікке баулу.

Балалар шеңберге тұрады, бір-біріне ойыншықты бере отырып, әдепті сөздер айтады.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖАҒДАЯТТАР

Шағын қойылымдарға арналған педагогикалық жағдаяттар

Мақсаты: сыпайы қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру, айналасындағылармен мейірімді қарым-қатынас жасауға тәрбиелеу, қиял мен шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Балалар жағдаятты ойнайды. Содан кейін қалғандары олардың әрекеттерін бағалайды, егер олардың қателіктері болса, оларды атайды. Қойылымдарды басқа балалармен 2-3 рет қайталауға болады.

Тапсырма:

- Сурет салу ұйымдастырылған оқу қызметінде қарындашың сынып қалды. Сен құрдастарыңнан қарындашты қалай сұрайсың?

- Балаларға қарындашты бір-бірінен қалай сұрайтынын, не айтатынын көрсету ұсынылады.

- Балалар доп ойнап жатыр, олар көңілді. Арман дуалдың жанында жалғыз өзі мұңайып тұр. Сендер не істейсіңдер, Арманға не айтасыңдар?

- Көше батпақ, лас. Сержан құлап, үстін кірлетіп жылады. Сендер не істейсіңдер? Оған не айтасыңдар?

- Екі баладан олардың бір-біріне қалай көмектесетінін, не айтатынын көрсету ұсынылады.

- Үстел басына балалар түскі ас ішуге отырды. Балаларға осы жағдаятты көрсету ұсынылады.

Біреуі түскі асты ішіп болды. Сен не істейсің ? Не айтасың?

- Сенің бантигің шешіліп кетті. Әлия бантигіңді байлап берді. Сен оған не айтуың керек?

- Балалар, сендер үстелдің басында тамақтанып отырсыңдар. Кенеттен Айгүлдің қасығы еденге құлап кетті. Сендер қалай әрекет етесіңдер? Оған не айтасыңдар? Айгүл сендерге не дейді?

- Төрт бала үстел басында түскі ас ішіп отыр. Қуаныш Талғаттан бір үзім нан беруін сұрайды. Олар қалай әрекет етеді? Олар бір-біріне не дейді?

- Екі бала ойнап отыр. Бірі байқамай досын итеріп жіберді. Олардың әрекетін айтып беріңдер?

- Тәрбиеші сенен басқа топтың тәрбиешісінің көмекшісіне кітап апарып беруді сұрады. Сен қалай әрекет етесің? Тәрбиеші не айтады?

«Сыпайы сөздер дүкені»

Мақсаты: белгілі бір жағдайда сыпайы сөздерді қолдана білуді қалыптастыру.

Дүкендегі сөрелерге «сыпайы сөздер» орналастырылған: алғыс айту (рахмет, алғыс білдіремін), өтініштер (өтінемін, мархабат), сәлемдесу (сәлеметсіз бе, қайырлы күн, қайырлы таң), кешірім сұрау (кешіріңіз, ғафу етіңіз, өкінішті), жылы сөздер (құрметті ана, әке, анашым, әжетайым). Педагог жағдаяттарды сипаттайды, ал балалар сөреге кезек-кезек келіп, сатушыдан өзіне қажетті сөздерді «сатып алады» және жағдаяттарды талдай отырып, оларды қолданады.

1 Жағдаят. Анаң дүкеннен дәмді алма әкелді. Сен алмалардың дәмін татып көргің келді, бірақ анаң түскі асқа дейін күтуің керек деді. Сен анаңнан оны қалай сұрайсың?

2 Жағдаят. Әжең шаршап демалып жатыр. Сен әжеңнің қызықты кітапты оқып бергенін қалайсың. Сен қалай әрекет етесің? Сен әжеңнен кітап оқып беруін қалай сұрайсың?

3 Жағдаят. Анаң дүкеннен сенің сүйікті бәлішінді әкелді. Сен өз үлесіңді жеп қойдың, бірақ әлі де жегің келіп тұр. Сен не істейсің?

4 Жағдаят. Таңертең отбасы таңғы асқа жиналды. Сен де тұрып, жуынып, шашыңды тарап, киініп, ас үйге келдің. Сен өзінді қалай ұстайсың? Не айтасың?

ҚАЙЫРЫМДЫЛЫҚ ПЕН ӨЗАРА КӨМЕКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР

«Менің көңіл-күйім»

Ойынның мақсаты: мейрімділікке, жақын адамның көңіл-күйін көре білуге тәрбиелеу.

Балалар кезек-кезек жылдың қай мезгілі, табиғат құбылысы, ауа-райы олардың бүгінгі көңіл-күйіне ұқсас екенін айтады.

Салыстыруды тәрбиеші бастауы тиіс: «Менің көңіл-күйім көгілдір аспандағы ақ ұлпа бұлттарға ұқсайды, сенің көңіл-күйің қандай?» деп, балаларды ойынға тартады. Ойынның соңында тәрбиеші қорытындылайды – бүгін топтың көңіл-күйі қандай: көңілсіз, көңілді, күлкілі, ызалы екенін айтады.

Қолайсыз ауа-райы, суық, жаңбыр, түнерген аспан сияқты агрессивті элементтер эмоционалды күйзелісті көрсететінін түсіндіру керек.

«Көңіл-күйді анықтау»

Ойынның мақсаты: мейрімділікке, жақын адамның көңіл-күйін көре білуге тәрбиелеу.

Педагог балаларға айналасындағы адамдарға көңіл бөлу керектігін түсіндіреді. Бір бірінің көзіне, бет-әлпетіне қарап, көңіл-күйді анықтауды ұсынады.

Балалар жұптасып, қолдарынан ұстайды. Тәрбиеші оларға: «Тек көздеріңе қарап, бір-біріңнің қолдарыңнан ұстап, әр түрлі эмоцияларды үнсіз жеткізуге тырысыңдар: «Мен көңілсізбін, маған көмектес! Мен көңілдімін, кел ойнайық! Мен сенімен дос болғым келеді!» және т.б. деп айтады.

Балалар тапсырманы жұппен орындайды. Содан кейін балалар қандай эмоцияның берілгенін және қабылдағанын талқылайды.

«Көңіл - күйдің кездесуі»

Ойынның мақсаты: мейрімділікке, өзгенің көңіл-күйін түсінуге тәрбиелеу.

Педагог эмоциялар бейнеленген карточкалардың екі тобын (пиктограммалар) орналастырады және балалардан әртүрлі эмоциялар қалай кездесетінін, жағымды және жағымсыз эмоцияларды елестетуді сұрайды. Тәрбиеші «жағымды» эмоцияны, ал бала «жағымсыз» эмоцияны көрсетеді, содан

кейін карточкалардың орнын ауыстырады. Эмоцияларды қалай татуластыруға болатындығы туралы талқылайды.

«Эмоцияларды жаттықтырамыз»

Ойынның мақсаты: елгезектікке, көңіл-күйді көре білуге, өз эмоцияларын басқаруға тәрбиелеу.

Тәрбиеші балалардан:

- күзгі бұлт сияқты түнеруді; ашулы адамды; зұлым сиқыршыны;
- күлімдеген күннің көзін; қу түлкіні; қуанышты баланы;
- балмұздағын тартып алған ызалы баланы; көпірдегі екі қойды; итеріп жіберген адамды;
- орманда адасып кетіп қорыққан баланы; қасқырды көрген қоянды; иттен қорыққан мысықты;
- жұмыстан кейін шаршаған әкесін; ауыр жүк көтерген адамды; үлкен бұтақты сүйреп бара жатқан құмырсқаны;
- көп жұмыс істеген, бірақ анасына көмектескен бала сияқты демалуды; ауыр жүк әкелген жылқыны; жұмыстан кейінгі анасының эмоцияларын көрсетуді сұрайды.

«Ата-аналарға қамқорлық жасау»

Ойын мақсаты: елгезектікке, ата-аналарға қамқорлық көрсетуге тәрбиелеу.

Балалар бірнеше қадам қашықтықта педагогке қарама-қарсы тұрады.

Педагог кезекпен балаларға допты лақтырып, мынадай жағдайларда қалай қамқорлық жасауға болатынын сұрайды:

- анаң ауырып қалды;
- анаң жұмыстан шаршап келді;
- анаңның көңіл-күйі жоқ;
- анаңның шаруасы көп;
- әкеңнің жұмысында қолайсыздықтар болды.

Ата-аналарға қалай көмектесуге болатынын ойлап тапқан бала алға бір қадам жасайды, бірінші болып тәрбиешіге жеткен бала жеңімпаз болады. Ойын соңында педагог балалардан өмірлік жағдайда өздері айтқандай әрекет етуді айтады.

«Қамқорлық гүлі»

Ойынның мақсаты: мейрімділікке, ата-аналарға қамқорлық көрсетуге тәрбиелеу.

Педагог балалардан анасы үшін жасай алатын бес істі атауды сұрайды. Балаларға анасына бес жапырақшасы бар «Қамқорлық гүлін» салу ұсынылады.

Сурет салып болғаннан кейін педагог балаларға өздері ойлаған істерін жасап, анасына «Қамқорлық гүлін» сыйлауды ұсынады.

«Кім жауапкершілік танытты»

Ойынның мақсаты: жауапкершілікке, қайырымдылыққа тәрбиелеу.

Балалар бірнеше қадам қашықтықта тәрбиешіге қарама-қарсы тұрады.

Тәрбиеші балаларға кезек-кезек доп лақтырып, мына жағдайда адам жауапкершілік танытты ма деп сұрайды:

- әкесі баласымен бірге циркке баратыны туралы уәдесін ұмытып, достарымен балық аулауға кетті;
- анасы шаршағанына қарамастан қызына қуыршақ театрына ойыншық тігуге көмектесті;
- ағасы серуендеуге кетіп, кішкентай қарындасын жалғыз қалдырды;
- балалар саяжайға кетіп, мысыққа тамақ қалдыруды ұмытып кетті;
- күн сайын қыз бала бөлмедегі өсімдіктерді суару үшін ерте тұрады;
- теңізге барар алдында әкесі ұлына жүзуді үйретті.

Егер допты ұстап алған ойыншының пікірімен балалардың көпшілігі келіссе, ол алға бір қадам жасайды. Егер қалған қатысушылар оның пікірімен келіспесе, ойыншы орнында қалады және балаларға бұл мәселені талқылау ұсынылады.

«Диалог»

Ойынның мақсаты: жауапкершілікке, қайырымдылыққа тәрбиелеу.

Педагог балаларды жұптарға бөледі және оларға үй жануарлары бейнеленген карточкаларды таратады.

Балаларға үй жануарлары мен оның иесі арасындағы диалог-көріністі ойлап табу ұсынылады, онда иесі үй жануарына қалай қамқорлық жасайтынын және бұл кезде «үй жануарлары» қалай сезінетінін айтады.

СЮЖЕТТІК СУРЕТТЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖАҒДАЯТТАРДЫ ШЕШУ

«Балақайға ертегі көрсетеміз»

Мақсаты: өзара көмекке тәрбиелеу, досына көмек қажет болса, оған көмектесу керек деген ережені бекіту.

Балалар балақайларға көрсетететін ертегі кейіпкерлерін мүсіндейді. Бір бала мысықты мүсіндеді, ал екіншісі түлкінің мүсінін аяқтауда, ал қыз бала әтешті мүсіндей алмай отыр.

Балаларға арналған сұрақтардың үлгісі:

- Суретте не көрдің?
- Неге қыз бала мұңайып отыр?
- Оған қалай көмектесуге болады?

Тәрбиеші балаларға не болғанын талқылауды ұсынады; жауаптарды тыңдап, былай деп түсіндіреді: «әрекет жасағанда бәрі бірден болмайды, сәтсіздіктер де болады. Балалардың бірі тәрбиеші көрсеткен әдісті ұмытып кетуі мүмкін. Оған мұңаюдың қажеті жоқ, өйткені, ол үйреніп жатыр, енді сендер қыз баланың достарына не істеу керектігін айтындар».

Сюжетті дамыту: а) жұмысын аяқтаған ұл баланың бірі қыз балаға – әтештің құйрығын мүсіндеуге көмектеседі; б) екінші бала да көмекке келді –әтештің басын мүсіндеді. Енді қыз бала денесін аяқтайды да, айдарын жабыстырады. Содан кейін бәрі бірге ертегіні дайындайды.

«Барлығы сабаққа дайын болуы керек»

Мақсаты: өзара көмекке, досына қол ұшын беруге тәрбиелеу.

Бейнелеу студиясында кезекшілер үстелдің үстіне Жапсыру ұйымдастырылған оқу қызметіне арналған құралдарды қойып жатыр. Баланың қолындағы подностан қайшылар, қылқалам, қарындаштар жерге түсіп кетеді.

Тәрбиеші балаларға сұрақтар қояды: «Не болды? Бала неліктен подносты түсіріп алды?» Балалар оны нашар кезекші, ол жұмысын кеш бастағандықтан асықты деп жауап беруі мүмкін.

«Бұл жағдайда басқа балалар не істеуі керек?» - деп сұрайды тәрбиеші. Балалардың болжамды жауабы: «Кезекшілердің өздері бәрін дайындауы керек». Педагог балалардың жауаптарын тыңдап, «дұрыс айтасыңдар, кезекшілер әрқашан бәрін өздері дайындайды; бірақ осындай жағдай болғандықтан, оларға көмектесудің қажеті жоқ па? Себебі сабақты тоқтатуға болмайды» дейді.

Сюжеттің дамуы: А) кезекші қыз бала өз подносын үстелге қойып, досына көмектеседі; б) басқа бала (кезекші емес) кезекшіге шашылған заттарды жинауға көмектеседі.

«Батыл бол!»

Мақсаты: өзара көмекке тәрбиелеу; балаларды қиындықтарды, қорқынышты еңсеруге үйрену керек екендігін және құрдастарының епсіздігіне күлуге болмайтынын түсіндіру: досына қорқынышын жеңуге көмектесуге шақыру.

Батыл және епті Мақсат бөрене бойымен сенімді жүреді, ал Асхаттың бөрене үстіне шығуға батылы бармайды. «Асхат қорқақ!»- дейді қыз бала. «Ия, мұндай епсізден ештеме шықпайды...», - деп ойлайды қасында тұрған бала. «Қазір құлайды!» - дейді тағы бір бала.

Сюжеттің дамуы: а) бөрене бойымен абайлап келе жатқан епсіз және жасқаншақ құрдасын екі жағынан балалар сүйемелдейді; б) Асхат бөрене бойымен өзі жүріп келе жатыр, бірақ қыз бала кез-келген уақытта оған көмектесуге дайын.

«Менде доп жоқ»

Мақсаты: достармен бөлісу керек деген моральдық қағиданың мағынасын ашу.

Балаларға сұрақ: «Бала неліктен көңілсіз?» Жауаптарды тыңдау, барлық пікірлерді талқылау, балалардың назарын суреттің мағынасына, кейіпкердің эмоционалды жағдайына аудару. Жалпы қорытынды: «жақсы достар әрқашан біреудің мұңайғанын байқайды. Неліктен бұл бала көңілсіз? Оған қалай көмектесуге болады? Олар әрқашан досымен бөліседі. Басқаға қуаныш сыйлағанда, өзің де қуанышты боласың!». Балалармен талқылаңыз: неге достарыңызбен бөлісу керек? Бұл сұрақ балаларды жағдаят шеңберінен шығуға, оларды өздерінің тәжірибелеріне жүгінуге мәжбүр етеді. Балалардың біреуіне досына қалай көмектескенін және сол сәтте өзін қалай сезінгенін еске түсіруді ұсынуға болады.

Сюжетті дамыту: а) Қыз бала өзінің добын ер балаға ұсынады; б) Балалар доппен бірге ойнайды.

ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР

«Түсті таңда»

Міндеттері: балалар тобында және ересектер арасында баланың өз-өзін дәлелдеуіне жағдай жасау; антоним — сөздердің қорын кеңейту және оларды белгілі бір жағдайларда қолдануға үйрету.

Дайындық жұмыстары. Педагог балаларға В. Маяковскийдің «Жақсы деген немене, жаман деген немене» өлеңін оқиды. Содан кейін ол балаларға 2 түсті карточкаларды: ақ және қара карточкаларды таратады және карточканың түсін «жақсы» (ақ) және «жаман» (қара) сөзіне сәйкестендіруді ұсынады.

Педагог сөздерді атайды, ал балалар антоним-сөздер үшін қажетті түстерді таңдайды және көрсетеді.

Жақсылық-жамандық
қайғы-қуаныш
жақсы-жаман
еңбекқорлық-жалқаулық
сараңдық - жомарттық
қорқақ-батыл
сүйіспеншілік – жеккөрушілік
дөрекілік-сыпайылық
бейбітшілік-соғыс
қараңғы - жарық
достық-дұшпандық
кір-таза және т. б.

«Ата мен әжеге көмектес»

Міндеттері: балаларды еңбекқорлыққа, қол ұшын беруге, мейірімділікке, жанашырлыққа тәрбиелеу.

Алдын-ала жұмыс. Педагог балаларға отбасында ата-әжелеріне қамқорлық жасау керектігін еске салады.

Ойын. Үстелде газеттер, кітаптар шашылып жатыр, көзілдірік еденге «құлап түсті». Орындықтың жанында себет тұр. Оның айналасында жіп орамдары шашылып жатыр және жерде әженің орамалы жатыр.

Педагог екі баланы шақырады. Кім тезірек шашылған заттарды жинауға көмектеседі? Бір бала атаның үстелін реттеуге көмектеседі, ол кітаптарды қатарлап жинайды, газетті бөлек қояды, еденнен көзілдірікті алады. Ал екіншісі себетке жіп орамдарын жинайды, әженің орамалын көтеріп, орындыққа іліп қояды.

«Бағбандар мен гүлдер»

Топ екі шағын топқа бөлінеді және тәрбиеші ойын ережелерін түсіндіреді: «Егер топта тұрған гүлдер ұзақ уақыт бойы суарылмаса-олар құрап қалады. Бірақ

бүгін біз суды қажет етпейтін гүлдер өсетін ерекше баққа барамыз. Егер олар ұзақ уақыт бойы өздері туралы мейірімді және сыпайы сөздерді естімесе, қурап қалады. Бір шағын топ қурап қалған гүлдер, ал екіншісі қурап қалған гүлдерге көмек көрсетуге шақырылған бағбандар болады. Бағбандар бақшаны аралап, әр гүлге сыпайы сөздер айту керек, содан кейін гүлдер біртіндеп гүлдей бастайды. Балалар рөлдермен ауысады, ойын жалғасады.

«Тек жақсы қасиеттерді ата»

Педагог қолына доп алып, балалардың алдына тұрады да, олардың әрқайсысына допты лақтырады. Балалар допты кез-келген «жақсы қасиет» (адалдық, мейірімділік, ұқыптылық) айтылған кезде ғана ұстап алуы тиіс. Бұл жағдайда олар педагогке қарай қадам жасайды. Егер балалар байқаусызда «жаман қасиет» (сарандық, ашуланшақтық) айтылғанда допты ұстап алса, олар артқа бір қадам шегінеді. Педагогке бірінші жеткен бала жеңімпаз болады.

«Игі істер қоржыны»

Түрлі-түсті қағаздан дөңгелектерді немесе жүрекшелерді қиып алуға болады. Әр күннің соңында балаға «қоржынға» бүгін қанша игі істер жасаса, сонша дөңгелек салу ұсынылады. Бала қиналған жағдайда, оған көмектесу керек. Мұндай ойын баланы игі істер жасауға ынталандырады.

«Жақсылық- жамандық»

Мақсаты: балаларға жақсы және жаман қылықтарды ажыратуды үйрету. Достыққа, өзара көмек пен келісімге тәрбиелеу.

Ойын әрекеттері: балалар педагогтің алдына тұрады. Педагог кезекпен қандай да бір әрекетті, қылықты білдіретін кез-келген сөзді балаларға айтады. Егер сөз қайырымдылықты, игі істерді білдірсе, онда балалар қол шапалақтайды. Егер бұл сөз жамандық, зұлымдық туралы болса, балалар аяқтарын топылдатады.

МАЗМҰНЫ

1.	Түсіндірме жазба	3
2.	Дидактикалық материалдарды қолдану бойынша ұсынымдар	4
3.	Ұжымда достық қарым-қатынасты қалыптастыруға бағытталған дидактикалық ойындар	6
4.	Сюжеттік суреттер қолдана отырып, Педагогикалық жағдаяттарды түсіндіру	9
5.	Мейірімділікті қалыптастыруға бағытталған дидактикалық ойындар	11
6.	Педагогикалық жағдаяттар	13
7.	Қайырымдылық пен өзара көмекті қалыптастыруға бағытталған дидактикалық ойындар	14
8.	Сюжеттік суреттерді қолдану арқылы педагогикалық жағдаяттарды шешу	16
9.	Дидактикалық ойындар	18

Разработана на базе Института раннего развития детей
Министерства просвещения Республики Казахстан

В сборнике представлен дидактический материал, направленный на формирование нравственных качеств и добропорядочности у детей дошкольного возраста.

Сборник предназначен для педагогов дошкольных организаций и классов предшкольной подготовки.

Сборник рассмотрен и рекомендован Научно-методическим советом Института раннего развития детей МП РК (протокол №5 от 31 мая 2021 года).

Институт раннего развития детей, 2025

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

В современном обществе остро стоит вопрос о нравственном воспитании личности - приобщения детей к общечеловеческим ценностям, выражающимся в категориях добра и справедливости, сочувствия и заботы о ближнем, внимания и многих других. Решение этой проблемы имеет исключительно важное значение в дошкольном возрасте, так как формирующиеся в дошкольном возрасте нравственные качества личности, чувства и представления оказывают решающее влияние на всю детскую деятельность и, что очень важно и ценно позволяет в более позднем, школьном возрасте, успешнее осуществлять нравственное воспитание.

Проблема нравственного воспитания актуальна, несмотря на то, что ею занимались еще древние философы, педагоги всех эпох. В своих трудах древние философы выдвигали идеи по воспитанию нравственных качеств, педагоги - классики предлагали пути педагогического воздействия на воспитанников. Их взгляды и положения получили развитие в современных работах исследователей по теории и практике нравственного воспитания.

Выдающиеся советские педагоги В.А. Сухомлинский, А.С. Макаренко неоднократно подчеркивали, что дошкольный возраст является чрезвычайно ответственным в становлении нравственных черт характера. К шести годам у ребенка могут быть воспитаны довольно устойчивые формы поведения, отношение к окружающему соответственно усвоенным моральным нормам и правилам.

Задачи нравственного воспитания меняются в зависимости от эпохи, экономической и политической обстановки. Современное общество диктует новые нравственные качества, такие как уважение к государству, государственной символике, гражданский долг, социальная активность, равнодушие к происходящим событиям. Но основные нравственные качества остаются неизменными: порядочность, ответственность, бескорыстие, честность, справедливость, уважение к старшим и другие.

Актуальность этой задачи находит отражение и в содержании образовательных областей Государственного общеобязательного стандарта (*приказ МОН РК от 5 мая 2020 года № 182*) и Типовой учебной программы дошкольного воспитания и обучения (*приказ МОН РК от 24 сентября 2020 года № 412*) (далее – Типовая программа).

Типовая программа направлена на решение ряда задач, в том числе и на формирование у детей дошкольного возраста духовно-нравственных ценностей в соответствии с их возрастными и индивидуальными возможностями, воспитание патриотизма и толерантности, основанных на национальных традициях и общечеловеческих ценностях, таких важных навыков, как честность, справедливость, добропорядочность и доверие в рамках реализации программы «Рухани жаңғыру».

В связи с тем, что проблема нравственного воспитания актуальна и по сей день был составлен сборник материалов, направленный на формирование нравственных качеств и добропорядочности у детей дошкольного возраста.

Цель данного сборника: оказать методическую помощь педагогам дошкольных организаций, в том числе классов предшкольной подготовки организаций среднего образования.

Задачи:

- подбор дидактических материалов, направленных на формирование нравственных качеств и добропорядочности у детей дошкольного возраста.
- помогать усвоению детьми нравственных качеств как: доброжелательность, отзывчивость, взаимопомощь, дружеских отношений в коллективе;
- воспитывать послушание на основе любви и уважения к родителям и близким людям, терпения, милосердия, умения уступать, помогать друг другу и с благодарностью принимать помощь.

Предлагаемый в сборнике дидактические игры разделен на разделы:

- дидактические игры, направленный на формирование дружеских отношений в коллективе;
- дидактические игры, направленный на формирование доброжелательности;
- дидактические игры, направленный на формирование отзывчивости и взаимопомощи, а также предложены рекомендации по использованию дидактических материалов.

Каждый раздел соответствует определенному нравственному качеству. Сборник окажет практическую помощь педагогам дошкольных организаций и классов предшкольной подготовки.

РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ДИДАКТИЧЕСКИХ МАТЕРИАЛОВ

Дидактические игры и разыгрывание педагогических ситуаций представленных в сборнике можно проводить как в первой, так и во второй половине дня. Продолжительность может зависеть от состояния детей и конкретных условий проведения.

Работать можно как с группой детей, так и индивидуально.

Практически любой дидактический материал может быть использован не только на развитие какого-то конкретного нравственного качества, но и на совокупность качеств.

Проведение дидактических игр, представленных в сборнике, проходит три этапа:

- подготовка дидактических игр;
- проведение;
- анализ.

В подготовку к дидактической игре входит: отбор игры в соответствии с задачами воспитания и обучения; установление соответствия отобранной игры программным требованиям воспитания и обучения детей; определение удобного времени проведения дидактической игры; подготовка необходимого дидактического материала для выбранной игры; подготовка к самой игре воспитателя; подготовка к игре детей: обогащение их знаниями о предметах и явлениях окружающей жизни, необходимыми для решения игровой задачи.

Проведение дидактической игры включает: ознакомление детей с содержанием игры, с дидактическим материалом, который будет использован в игре, объяснения хода игры и правил игры.

Анализ проведенной игры направлен на выявление приемов ее подготовки и проведения: какие приемы оказались эффективными в достижении поставленной цели – это поможет совершенствовать как подготовку, так и сам процесс проведения игры. Анализ позволит выявить индивидуальные особенности в поведении и характере игры.

Педагогические ситуации воспитатель планирует по времени, ставит конкретные цели, создает необходимые условия, готовит нужный материал, использует определенные методические приемы. Основное отличие педагогической ситуации состоит в том, что для ребенка такая ситуация должна предстать как совершенно естественная ситуация добровольного общения или деятельности.

Воспитатель может представить детям картинки, на которых изображены сцены из жизни детей: совместные игры, подготовка к организованной учебной деятельности, развлечениям. В каждой сценке присутствует какая-либо конфликтная, критическая ситуация, которую предстоит обсудить, чтобы помочь героям картины найти правильный выход.

Цель взрослого – помочь воспитанникам понять этический смысл ситуаций, представленных на картинках, оценить нравственную сторону действий персонажей, проникнуть в эмоциональное состояние страдающего персонажа

картины и предложить другим участникам ситуации совершить тот поступок, который, по мнению детей сможет оказать положительное влияние на состояние главного героя, то есть проявить сочувствие, доброжелательное отношение, отзывчивость. Взрослому при этом очень важно демонстрировать и свое эмоциональное отношение к обсуждаемому вопросу. Здесь большое значение имеют внешние реакции взрослого: эмоционально окрашенная речь, выразительная мимика, жесты.

К решению педагогической ситуации с использованием сюжетной картины следует подготовиться: продумать вопросы, которые будут предложены детям с целью углубления понимания ими смысла картины, наметить последовательность этих вопросов.

Сначала надо дать детям возможность понять общее содержание картины. Здесь будут уместны такие вопросы: «О чем хотел рассказать художник?», «Как бы вы назвали эту картину?», затем внимание детей привлекается к главному герою: что с ним случилось? По какой причине? Каково его эмоциональное состояние (огорчен, обижен, испуган, встревожен)? Какое отношение к нему проявляют другие персонажи? Если дети не проявляют должной активности или не видят причин эмоционального неблагополучия героя, можно предложить вопрос: «А как бы вы почувствовали себя на месте этого мальчика (девочки)?» В конце можно задать такие вопросы как: «Как бы вы посоветовали поступить этим детям?» Или: «Если бы вы были на месте сверстников этого мальчика (девочки), как бы вы поступили?»

Наблюдая за детьми во время работы можно увидеть особенности сформировавшихся у них представлений о степени развития нравственных качеств, отметить некоторые отрицательные проявления. Это позволит ставить задачи на будущее, обратить особое внимание на тех детей, которые в ходе игры (решения педагогической ситуации) проявили безразличие, эгоизм, негативное отношение.

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ИГРЫ, НАПРАВЛЕННЫЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ ДРУЖЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ В КОЛЛЕКТИВЕ

«Помощь друга»

Цель игры: воспитывать внимание, доброжелательность, готовность прийти на помощь другу.

Дети встают в круг лицом к его центру и складывают руки за спиной.

Воспитатель касается руки одного из детей «перышком мечты» (это может быть любое птичье перышко). Ребенок, которого коснулись, рассказывает о своей мечте. Педагог просит остальных участников подумать и рассказать, как можно помочь осуществить эту мечту.

«Палочка – выручалочка»

Цель игры: воспитывать внимание, доброжелательность, готовность прийти.

Все встают в круг и по очереди описывают ситуацию, когда им была нужна помощь, например: было плохое настроение, болел зуб, кто-то обидел. После высказывания участника педагог, держа в руке «волшебную палочку», говорит:

«Палочка – выручалочка, помогай! Друга из беды выручай».

Ребенок, который знает, как помочь другу, поднимает руку, и педагог передает ему палочку. Участник, получивший палочку, прикасается ею к ребенку и предлагает свой вариант помощи.

В случае возникновения затруднения педагог прикасается палочкой к ребенку и рассказывает, как ему нужно помочь.

«Скажи хорошее о друге»

Цель игры: воспитывать умение находить хорошее в каждом человеке.

По желанию выбирается ребенок, его сажают в круг, и каждый говорит о том, что ему нравится в этом ребенке. Воспитатель обращает внимание детей на то, чтобы они не повторялись, дает образец. В своих высказываниях дети отмечают внешние и внутренние достоинства ребенка, приводят примеры любых жизненных ситуаций.

«Найди друга»

Цель игры: воспитывать дружеские отношения, развивать внимание, память.

Детей делят на две группы, одной из которых завязывают глаза и дают возможность походить по помещению. Им предлагают подойти и узнать друг друга. Узнать можно с помощью рук, ощупывая волосы, одежду, руки. Затем, когда друг найден, игроки меняются ролями.

«Секрет»

Цель игры: развивать коммуникабельность, умение находить общий язык со сверстниками.

Всем участникам ведущий раздает по «секрету» из красивого сундучка (пуговицу, бусинку, брошку, часики), кладет в ладошку и зажимает кулачок. Участники ходят по помещению и, разжedaемые любопытством, находят способы уговорить каждого показать ему свой секрет. Воспитатель следит за процессом обмена секретами, помогает наиболее робким найти общий язык с каждым участником.

«Комплименты»

Цель игры: воспитывать дружеские отношения, умение находить хорошее в каждом человеке.

Участники сидят в кругу, один ребенок сидит в центре. Ему дети делают комплименты, выделяя положительные качества характера, способности, привлекательные черты внешнего вида.

«Волшебная труба»

Цель игры: формировать способность увидеть хорошее в каждом члене группы.

Воспитатель показывает детям «волшебную трубу» и объясняет детям, что когда смотришь в нее на кого-то, то видишь только хорошее, что в нем есть. Сначала воспитатель смотрит в нее и дает детям образец, называя положительные качества ребенка. Затем в трубу смотрят дети. Каждый раз в трубу смотрят один - три ребенка, которые рассматривают в нее не более одно – двух сверстников.

«Клеевой дождик»

Цель игры: формировать сплоченность коллектива.

Дети встают друг за другом и держатся за плечи впереди стоящего. В таком положении они преодолевают различные препятствия:

- подняться и сойти со стула;
- проползти под столом;
- обогнуть «широкое озеро»;
- пробраться через «дремучий лес»;
- прятаться от «диких животных».

На протяжении всего упражнения дети не должны отцепляться своего партнера.

«Паровозик»

Цель игры: формировать согласованность, единения в коллективе.

Воспитатель высказывает детям свое желание – чтобы дети ее группы были дружными, добрыми, честными. Предлагает поиграть в паровозик, в котором «вагончики» держат друг друга за локти. Паровоз едет в разном темпе, ритме, с препятствиями. Дети могут петь ритмичную песню. Условие не размыкать руки, действовать как единый состав.

«Цветик-семицветик»

Цель игры: развивать умение делать правильный выбор, сотрудничать со сверстниками.

Оборудование: искусственный цветок с вынимающимися лепестками, красные и желтые фишки.

Воспитатель использует разные варианты игры.

-Каждый из детей, сорвав лепесток, может задумать одно заветное желание. Рассказать о нем можно только тогда, когда лепесток облетит весь свет. По очереди дети с лепестками кружатся вместе с остальными под слова:

Лети, лети, лепесток,
Через запад, на восток,
Через север, через юг,
Возвращайся, сделав круг.
Лишь коснешься ты земли,
Быть, по-моему, вели...

Если загаданное желание связано с удовлетворением личных потребностей, ребенок получает желтую фишку, если желание имеет общественное значение – красную. Собрав в конце игры все фишки, можно определить уровень нравственного развития группы (но не обсуждать это с детьми). В конце игры можно обсудить, какие желания понравились всем детям и почему.

- Один лепесток срывают двое детей, держась за руки, они «совершают полет», обдумывая и согласуя друг с другом общее желание.

- Все желающие получают по цветику-семицветику. Каждый придумывает по семь желаний.

Затем двое-трое детей собирают все лепестки в две коробочки – красную и желтую. Затем один из детей начинает поочередно вынимать их то из одной коробки, то из другой. На каждый вытянутый лепесток дети раскрывают одно из своих желаний, и тогда лепесток возвращается к его владельцу. Чтобы собрать весь цветок, надо высказать все семь желаний. Условие – не повторяться.

Проводя игру, воспитатель поощряет те желания, которые связаны со стремлением позаботиться о товарищах, старых людях, слабых. Педагог выражает уверенность в том, что все желания детей обязательно сбудутся, если они этого очень захотят.

«Верные друзья»

Цель игры: формировать дружеские отношения в коллективе, умение

Педагог просит детей представить, что комната поделена на две части –

Дети встают в круг, берутся за руки и с началом звучания музыки начинают водить хоровод. С выключением музыки дети останавливаются. Участникам, оказавшимся «на суше», нужно как можно быстрее спасти тех, кто остался «в море». Для этого «спасатели» продевают скакалку в надувной круг, бросают круг «тонущим» и вытягивают их на «сушу».

«Открытка для верного друга»

Цель игры: формировать дружеские отношения.

Педагог читает детям пословицу: «Верный друг дороже денег», а затем просит их назвать человека, которого они считают своим верным другом, и объяснить почему.

По окончании беседы детям предлагается нарисовать открытку для верного друга.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ СИТУАЦИИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СЮЖЕТНЫХ КАРТИНОК

«Отправляемся в плавание»

Цель: Научить детей избегать ссоры при распределении ролей в игре.

Дети построили «корабль» и собираются играть в плавание. Самый активный ребенок (лидер) – «капитан». Другой ребенок – «матрос». «Пассажиры» готовятся к посадке. Но кому быть «рулевым»? На эту роль претендуют два ребенка – назревает ссора. Спорщики в ситуации выбора: либо отнять штурвал, либо отказаться от него, уступив другому.

Примерные вопросы к детям:

- Что вы видите на картине?
- Кого изображают дети?
- Почему ребята ссорятся?
- Как поступить детям?

Развитие сюжета: «Капитан» определяет считалкой (честно!), кому быть рулевым; б) «Матрос» предлагает одному из спорщиков новую роль – стать «корабельным поваром» (тоже интересно!).

«Скоро новый год»

Цель: Обратить внимание детей на эмоциональное неблагополучие сверстника, вызвать желание утешить его.

В детском саду готовятся к Новому Году. Девочка и мальчик украшают елку – вешают на нее самодельные бумажные фонарики. В стороне стоит мальчик, который грустно смотрит на детей и елку.

Примерные вопросы воспитателя: «Как вы думаете, детям весело?»; «Почему детям весело?»; «Всем ли детям весело?»; «Почему грустит этот мальчик?»; «Как ему помочь?».

Развитие сюжета: а) Мальчик отдает один фонарик грустному мальчику;
б) Девочка объясняет мальчику, как нужно делать фонарик

«Веселый хоровод»

Цель: Учить замечать эмоциональное состояние друга, развивать желание помочь. Объяснить детям, что если кто-то из сверстников грустит, когда всем весело, нельзя оставлять такого ребенка без внимания. Надо попытаться вовлечь его в общую деятельность.

Дети в группе играют, водят хоровод. Только один мальчик почему-то стоит в стороне.

Вопрос к детям: Почему мальчику грустно?

Дети отвечая, могут высказывать свое мнение в адрес мальчика: его наказали, он всем мешал. На такие высказывания надо обратить особое внимание. Конечно, может быть, этот мальчик в чем-то и провинился. А может быть, ему грустно, потому что дети его не позвали играть?

Развитие сюжета: а) Дети расцепили хоровод, зовут мальчика к себе; б) Мальчик уже в общем хороводе. Кажется, он уже не такой грустный.

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ИГРЫ, НАПРАВЛЕННЫЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ ДОБРОЖЕЛАТЕЛЬНОСТИ

«Подумаем о доброте»

Цель игры: воспитывать доброжелательные отношения в коллективе.

Дети встают в круг. Выбирается водящий – «доброта». Педагог предлагает ему выйти из комнаты и подумать, что доброго он может сделать для кого-либо из детей.

По сигналу педагога дети хором произносят: «Нашу дверь мы распахнем, доброту мы в гости ждем». Водящий заходит в комнату, берет одного из детей за руку, выводит в центр круга и говорит, что доброго он сможет для него сделать. Затем водящий меняется, игра возобновляется.

«Добрые люди»

Цель игры: формировать понятие «добрые люди», развивать внимание, память, быстроту реакции.

Дети встают в круг. Педагог поочередно бросает каждому из них мяч. Ребенок, поймавший мяч, называет какого-либо доброго человека и объясняет, почему он добрый. (Примерный ответ: моя сестра добрая, потому что она каждый день играет со мной и помогает мне). После того, как выскажутся все дети, педагог просит их попробовать перечислить всех добрых людей, о которых они рассказали.

«Дерево доброты»

Цель игры: формировать понятие «добрые дела», развивать внимание, память.

Педагог привлекает внимание детей к «дереву доброты», нарисованному на листе ватмана, и просит их рассказать о своих добрых делах.

По мере высказываний участники рисуют на дереве плоды. Упражнение продолжается до тех пор, пока дети будут называть свои добрые дела. По окончании упражнения рисунок дерева можно повесить на стену и время от времени добавлять к нему новые плоды.

«Учимся уважать»

Цель игры: воспитывать уважительное отношение к сверстникам.

Педагог просит детей подумать и сказать, какие человеческие качества кажутся им достойным уважения. Затем дети встают в круг и, передавая друг другу мяч, рассказывают, за что они уважают ребенка, которому отдают мяч.

Упражнение продолжается до тех пор, пока не выскажутся все участники.

«Круг честности»

Цель игры: воспитывать честность, развивать внимание, быстроту реакции.

Педагог делит детей на две команды.

Участники одной команды встают в круг и, взявшись за руки, поднимают их вверх, образуя «круг честности». Члены второй выстраиваются в колонну и под веселую музыку вбегают и выбегают из «круга честности» подобно ручейку.

Когда музыка выключается, дети, образующие «круг честности», опускают руки. Участники, оставшиеся внутри круга, поочередно рассказывают о своих честных поступках. Затем команды меняются местами, игра возобновляется.

«Вежливая просьба»

Цель игры: воспитывать доброжелательность, внимание.

Все встают в круг. Педагог произносит различные команды, например, поднять руки, похлопать в ладоши, но выполнять нужно только те из них, которые начинаются со слова «пожалуйста»

«Вежливая встреча»

Цель игры: учить вежливой форме общения.

Педагог делит детей на пары. Каждая пара получает по две одинаковые игрушки (два робота, две куклы). Детям предлагается разыграть две сценки – в одной изобразить встречу невежливых, в другой – вежливых игрушек. По окончании задания все обсуждают значение вежливости.

«Круг вежливых слов»

Цель игры: учить вежливой форме общения, воспитывать внимание, доброжелательность.

Дети встают в круг и, передавая друг другу игрушку, говорят вежливые слова.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ СИТУАЦИИ

Педагогические ситуации для мини инсценировок.

Цель: формировать навыки вежливого общения, воспитывать доброжелательное отношение к окружающим, развивать воображение, творческие способности.

Дети проигрывают ситуации. Затем остальные оценивают их поступки, указывают на ошибки, если таковые были. Инсценировки можно повторять с другими детьми 2-3 раза.

Задания:

- На ОУД по рисованию у тебя сломался очень нужный тебе карандаш. Как ты попросишь карандаш у сверстника?
- Мальчик и девочка входят в группу. Покажите, как они это сделают, что друг другу скажут.
- Вы играете в мяч. Вам весело. Арман стоит около забора один. Ему грустно. Что вы сделаете, что вы скажете Арману?
- На улице сыро, грязно. Сержан упал, испачкался и заплакал. Что вы сделаете? Что вы ему скажете?
- В группу входят два мальчика. Покажите, как они это сделают.
- В группу входят воспитатель и мальчик. Покажите, как они это сделают, что скажут друг другу.
- Вот стол. Мальчик и девочка садятся обедать. Покажите, как вы это сделаете.
- Ты поел. Что ты сделаешь? Что ты должен сказать?
- У тебя развязался бантик. Алия подошла к тебе и завязала его. Что ты должна сказать?
- Мальчики, вы сидите за столом и кушаете. Вдруг у Айгуль упала ложка на пол. Как вы поступите? Что вы ей скажете? Что скажет вам Айгуль?
- Четыре мальчика сидят за столом, они обедают. Куаныш просит у Талгата дать ему кусок хлеба. Как они будут поступать? Что друг другу скажут?
- Два мальчика играют. Один нечаянно толкнул своего друга. Как они должны поступить?
- Воспитатель попросил тебе отнести книгу в другую группу помощнику воспитателя. Как ты это сделаешь? Что скажет воспитатель?

«Магазин вежливых слов»

Цель: формировать умение употреблять вежливые слова в конкретной ситуации.

На полках в магазине лежат «вежливые слова»: благодарности (спасибо, благодарю), просьбы (прошу тебя, пожалуйста), приветствия (здравствуйте, добрый день, доброе утро), извинения (извините, простите, очень жаль), ласковые обращения (дорогая мамочка, папочка, милая мамочка, бабуля). Воспитатель описывает ситуации, а дети по очереди подходят к полке,

«покупают» у продавца нужные им слова и используют их, анализируя ситуацию.

Ситуация 1. Мама принесла из магазина вкусные яблоки. Тебе очень хочется их попробовать, но мама сказала, что нужно подождать до обеда. Как ты ее попросишь?

Ситуация 2. Бабушка устала и лежит на диване. Тебе очень хочется, чтобы она дочитала тебе интересную книжку. Как ты поступишь? Как ты ее попросишь?

Ситуация 3. Мама принесла из магазина твой любимый торт. Ты съел свою порцию, но тебе хочется еще. Что ты будешь делать?

Ситуация 4. Утром вся семья собралась за завтраком. Ты встал, умылся, причесался, оделся и тоже пришел на кухню. Как ты себя поведешь? Что скажешь?

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ИГРЫ, НАПРАВЛЕННЫЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ ОТЗЫВЧИВОСТИ И ВЗАИМОПОМОЩИ

«На что похоже настроение»

Цель игры: воспитывать отзывчивость, умение увидеть настроение близкого.

Дети по очереди говорят, на какое время года, природное явление, погоду похоже их сегодняшнее настроение. Начать лучше воспитателю сравнением: «Мое настроение похоже на белое пушистое облачко на спокойном голубом небе, а твое?» В конце воспитатель обобщает – какое же сегодня у всей группы настроение: грустное, веселое, смешное, злое.

Надо учитывать, что плохая погода, холод, дождь, хмурое небо, агрессивные элементы свидетельствуют об эмоциональном неблагополучии.

«Глаза в глаза»

Цель игры: воспитывать отзывчивость, умение увидеть настроение близкого.

Воспитатель говорит о том, что нужно быть очень внимательным к окружающим людям. Предлагает поупражняться в понимании выражения лица, глаз друг друга. Дети разбиваются на пары, берутся за руки. Воспитатель говорит: «Глядя только в глаза и чувствуя руки друг друга, попробуйте, молча передать разные эмоции: «Я грущу, помоги мне! Мне весело, давай поиграем! Я хочу с тобой дружить!»

Дети выполняют задание в парах. Потом дети обсуждают, в какой раз какая эмоция передавалась и воспринималась.

«Встреча настроений»

Цель игры: воспитывать отзывчивость, умение понимать настроение другого.

Воспитатель раскладывает две группы карточек с изображениями эмоций (пиктограммы) и просит детей представить, как встречаются разные эмоции: та,

которая нравится, и та, которая неприятна. Воспитатель изображает «хорошую», а ребенок «плохую», затем меняются карточками. Идет обсуждение, как можно помирить эмоции.

«Тренируем эмоции»

Цель игры: воспитывать отзывчивость, умение видеть настроение, управлять своими эмоциями.

Воспитатель просит детей:

- Нахмуриться, как осенняя туча; рассерженный человек; злая волшебница.
- Улыбнуться как кот на солнце; само солнце; Буратино; хитрая лиса; радостный ребенок; будто ты увидел чудо.
- Позлиться, как ребенок, у которого отняли мороженое; два барана на мосту; человека, которого толкнули.
- Испугаться, как ребенок, потерявшийся в лесу; заяц, увидевший волка; котенок, на которого лает собака.
- Устать, как папа после работы; человек, поднявший тяжелый груз; муравей, притащивший большую веточку.
- Отдохнуть, как ребенок, который много трудился, но помог маме; лошадь, которая привезла большой груз; мама после работы.

«Заботимся о родителях»

Цель: воспитывать отзывчивость, заботу о родителях.

Дети встают напротив педагога на расстоянии нескольких шагов.

Педагог, поочередно бросая мяч, спрашивает, как можно проявить заботу в следующих ситуациях:

- мама заболела;
- мама пришла с работы усталая;
- у мамы плохое настроение;
- у мамы много дел по хозяйству;
- папа плохо себя чувствует;
- у папы неприятности на работе.

Ребенок, придумавший как можно помочь родителям, делает шаг вперед. Выигрывает ребенок, который первым дойдет до воспитателя. По окончании игры воспитатель просит детей поступать в жизни так, как они говорили.

«Цветок заботы»

Цель игры: воспитывать отзывчивость, заботу о родителях.

Воспитатель просит детей назвать пять дел, которые они могут сделать для мамы. Детям предлагается нарисовать для мамы «цветок заботы» с пятью лепестками.

По окончании рисования воспитатель предлагает детям сделать задуманные ими дела и подарить маме «цветок заботы».

«Кто поступил ответственно»

Цель игры: воспитывать ответственность, отзывчивость.

Дети встают напротив воспитателя на расстоянии нескольких шагов.

Воспитатель, поочередно бросая мяч детям, спрашивает, ответственно или нет, поступил человек в данной ситуации:

- папа забыл об обещании сходить в цирк с сыном и уехал с друзьями на рыбалку;
- мама, несмотря на усталость, помогла дочке сшить игрушку для кукольного театра;
- мальчик ушел гулять и оставил свою маленькую сестренку одну;
- дети уехали на дачу и забыли оставить еду своей кошке;
- каждый день девочка встает пораньше, чтобы полить комнатные растения;
- перед поездкой на море папа научил сына плавать.

Если большинство детей согласно с мнением игрока, поймавшего мяч, он делает шаг вперед. В случае если остальные участники не согласны с его мнением, игрок остается на месте, и детям предлагается обсудить этот вопрос.

«Диалог»

Цель игры: воспитывать ответственность, отзывчивость.

Педагог делит детей на пары и раздает им карточки с изображением домашних животных.

Детям предлагается придумать сценку-диалог домашнего животного и его хозяина, в котором хозяин расскажет, как он будет заботиться о питомце, а «домашнее животное» - что при этом будет чувствовать.

Педагогические ситуации с использованием сюжетных картинок

«Покажем сказку малышам»

Цель: воспитывать чувство взаимопомощи, закрепить в сознании детей правило: если у друга что-то не получается, ему нужно помочь.

Дети лепят фигурки персонажей сказки, которую собираются показать малышам. Один мальчик уже почти слепил кота, другой заканчивает лепить фигурку лисы. А вот у девочки фигурка петушка не получается.

Примерные вопросы детям:

- Что вы видите на картине?
- Почему девочка грустит?
- Как можно ей помочь?

Воспитатель предлагает детям обсудить, что произошло; выслушав ответы, разъясняет: «В работе не всегда все сразу получается, бывают и неудачи. Кто-то из детей мог забыть показанный воспитателем прием. Не надо унывать! Ведь вы же учите! Подскажите друзьям девочки, как надо поступить».

Развитие сюжета: а) Один из мальчиков, закончив свою работу, помогает девочке – лепит хвост петушка; б) Второй мальчик тоже пришел на помощь – и у петушка уже появилась головка. Сейчас девочка закончит фигурку, прилепит гребешок. А потом все вместе будут репетировать сказку

«К занятию все должно быть готово»

Цель: воспитывать чувство взаимопомощи, закрепить в сознании детей правило: всегда приходи на помощь другу.

В изостудии дежурные раскладывают пособия для ОУД по аппликации. Мальчик роняет поднос, и с него падают ножницы, кисточки, карандаши.

Воспитатель задает детям вопросы: «Что случилось? Почему мальчик уронил поднос?» Дети могут ответить, что он плохой дежурный, что он поздно начал свою работу и потому спешил...

«А что должны сделать в таком случае другие дети? – спрашивает воспитатель. Возможный ответ детей: «Дежурные сами должны все приготовить». На это следует возразить: «Вы правы, дежурные у нас всегда все сами готовят; но раз уж такое случилось, не надо ли им помочь? Ведь нельзя задерживать занятие».

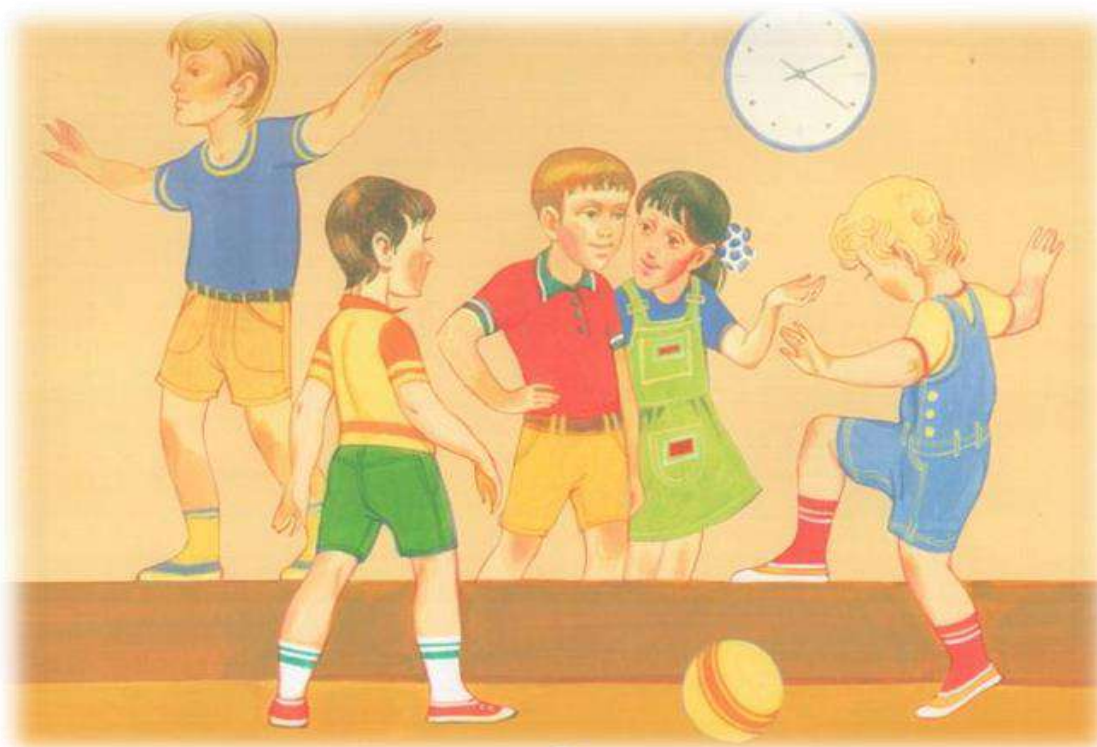

Развитие сюжета: а) Девочка-дежурная поставила свой поднос на стол и бежит на помощь другу; б) Собирать рассыпавшиеся предметы дежурным помогает еще один мальчик (не дежурный).

«Смелее!»

Цель: воспитывать чувство взаимопомощи; убедить детей в том, что трудности, страх надо учиться преодолевать, а над неловкостью сверстника нельзя смеяться: друзья так не поступают, надо помочь другу справиться со своим страхом.

Смелый и ловкий Максат уверенно идет по бревну, а Асхат никак не может решиться встать на бревно. «Он же трусишка!» - говорит девочка. «Да у такого неловкого ничего не получится...» - думает мальчик, который стоит рядом. «Сейчас упадет!» - восклицает другой мальчик.

Развитие сюжета: а) Мальчик и девочка с двух сторон поддерживают неловкого и нерешительного сверстника, который осторожно идет по бревну; б) И вот Асхат уже идет по бревну сам, но девочка готова в любой момент поддержать его.

«А у меня мячика нет»

Цель: раскрыть смысл морального правила: с друзьями надо делиться.

Вопрос детям: «Почему этот ребенок грустный?» Выслушать ответы, обсудить все мнения, обращая внимание детей на смысл картины, на эмоциональное состояние героя. Общее заключение: «хорошие друзья всегда

замечают, если кто-то грустит. Почему он грустный? Как помочь? И они всегда поделятся со своим другом. А как самому становится радостно, когда доставишь радость другому!» Обсудить с детьми: почему надо делиться с друзьями? Этот вопрос выводит детей за рамки ситуации, заставляет их обратиться к собственному опыту. Предложить вспомнить, как кто-либо из детей помог ему и как он себя почувствовал в этот момент.

Развитие сюжета: а) Девочка предлагает свой мячик мальчику; б) Ребята играют в мяч вместе.

ДИДАКТИЧЕСКИЕ ИГРЫ

«Подбери цвет»

Задачи: создавать условия для самоутверждения ребенка в группе детей и взрослых; расширять запас слов — антонимов и учить их использовать в определенных ситуациях.

Подготовительная работа. Педагог читает детям стихотворение В. Маяковского «Что такое хорошо и что такое плохо». Затем раздает детям карточки 2-х цветов: белого и черного и предлагает подобрать цвет карточки для слова «хорошо» (белый цвет) и для слова «плохо» (черный цвет).

Педагог называет слова, а дети подбирают и показывают нужный цвет для слов-антонимов.

Добро — зло
горе — радость
хорошо — плохо
трудолюбие — лень
жадность — щедрость

трусость – храбрость
любовь – ненависть
грубость – вежливость
мир – война
темнота – свет
дружба – вражда
грязь — чистота и т. д.

«Помоги дедушке и бабушке»

Задачи: воспитывать у детей трудолюбие, желание помочь, милосердие, сострадание.

Предварительная работа. Педагог напоминает детям, что в семье дети должны проявлять заботу о бабушках и дедушках, которые в свое время заботились и заботятся о своих внуках. Тогда через много лет вы получите те отношения, к которым стремились. Ваши внуки станут интересоваться вашим здоровьем, настроением, будут заботиться о вас.

Игра. На столе в беспорядке сложены газеты, книги, очки «упали» на пол. Рядом, возле стула, стоит корзина. Вокруг нее разбросаны клубки шерсти, возле стула лежит «упавший» бабушкин платок.

Вызываются двое детей. Кто быстрее окажет помощь? Один ребенок помогает навести порядок на столе для дедушки. Укладывает стопкой книги, отдельно кладет стопкой газеты, поднимает с полу очки. А другой, собирает в корзину клубки, поднимает и вешает на стул бабушкин платок.

«Садовники и цветы»

Группа делится на две подгруппы и воспитатель объясняет правила игры: «Если цветы, которые стоят в вашей группе, долго не поливать водой-они завянут. Но сегодня мы сами отправимся в необыкновенный сад, где растут цветы, которым не надо воды. Они увядают, если долго не слышат о себе добрых и вежливых слов. Пусть одна подгруппа будет цветами, которые завяли, а другая-садовниками, которых вызвали на помощь увядающим цветам. Садовники должны ходить по саду и обращаться к каждому цветку с вежливыми словами и тогда цветы будут постепенно оживать и распускаться. Потом мы поменяемся ролями.

«Только хорошее»

Педагог с мячом стоит перед детьми, стоящими в ряд, а затем каждому из них бросает мяч. Дети ловят мяч только тогда, когда произносится какое-либо хорошее качества (правдивость, доброта, аккуратность). В этом случае они делают шаг в сторону педагога. Если дети случайно поймают «плохое качество» (жадность, злость, они делают шаг назад. Побеждает тот, кто первым дойдет до педагога.

«Копилка добрых дел»

Вырежьте из цветной бумаги кружочки или сердечки. В конце каждого дня предложите ребёнку положить в «копилку» столько кружочков, сколько добрых

дел он сегодня совершил. Если малыш затрудняется, помогите ему найти это доброе дело даже в малейших положительных поступках. Такая игра будет стимулом у крохи совершать что-то хорошее.

«Добро — зло»

Цель: учить детей различать добрые и злые поступки. Воспитывать мирность, дружелюбие, взаимопомощь и согласие.

Игровые действия: дети становятся перед взрослым. Взрослый по очереди называет детям любые слова, обозначающие какие-либо поступки, действия. Если слово обозначает добро, добрые дела, то дети хлопают в ладоши. Если это слово – зло, дети грозят пальцем и топают ногами.

Водящим можно выбирать детей.

Использованная литература:

1. «Программа воспитания и обучения в детском саду» по редакцией М. А. Васильевой, В. В. Гербовой, Т. С. Комаровой
2. А. С. Давыдов «Лучшая книга сказок» - М: 2003г.
3. Л. Б. Фесюкова «Воспитание сказкой». – М.: 2000
4. С. В. Шамаева «Апология сказки».- М: 2000г.
5. В. В. Гербова «книга для чтения в детском саду и дома» - М: 2005г.
6. И. Г. Дмитриева, Е. А. Требухина «Целостный подход к духовно - нравственному воспитанию дошкольника». – М: 2005г.
7. О. А. Садилова «Волшебные сказки. Духовно – нравственное воспитание детей и подростков» - М: 2005г.
8. Бондаренко, А. К. Дидактические игры в детском саду [Текст]: Пособие для воспитателей детского сада/ А. К. Бондаренко. – М.: Просвещение, 1985 – 156с.
9. Р. С. Буре Дружные ребята. Воспитание гуманных чувств и отношений у дошкольников [Текст]: Пособие для воспитателей ДООУ и родителей/ Р. С. Буре, М. Просвещение, 2004 – 141с.
10. В.И. Петрова Нравственное воспитание в детском саду [Текст]: Программа и методические рекомендации/ В. И. Петрова. – М.: Мозаика – Синтез, 2005 – 72с.

СОДЕРЖАНИЕ

1.	Пояснительная записка	22
2.	Рекомендации по использованию дидактических материалов	24
3.	Дидактические игры, направленный на формирование дружеских отношений в коллективе	25
4.	Педагогические ситуации с использованием сюжетных картинок	29
5.	Дидактические игры, направленный на формирование доброжелательности	31
6.	Педагогические ситуации	33
7.	Дидактические игры, направленный на формирование отзывчивости и взаимопомощи	34
8.	Педагогические ситуации с использованием сюжетных картинок	36
9.	Дидактические игры	39
10.	Использованная литература	42

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
«Балаларды ерте дамыту институты» РММ